

MODALITĂȚI DE ANALIZĂ A COMUNITĂȚILOR LOCALE. STUDIU DE CAZ PENTRU REGIUNEA BUCUREȘTI- ILFOV¹

Prof. dr. Mihai Roman, Dr. Sorin Mitulescu, Prof. dr. Dumitru Marin,
Prof. dr. Vergil Voineagu, Prof. dr. Constantin Mitruț, Prof. dr. Eugen Țigănescu, Conf. Dr. Monica Roman,
Asist. Drd. Anamaria Aldea,
Asist. Drd. Ramona PĂUN

1. Introducere

Literatura de reliefază variabilitatea tipurilor de condiționări ale procesului antreprenorial²: incertitudinea informațională și legislativă a mediului economic, precaritatea resurselor informaționale, instituționale, constelația capitalurilor (economic, cultural, social) ale indivizilor, orientarea ideologică favorabilă sau defavorabilă reformelor și transformărilor economice³.

Conform cercetărilor din domeniu⁴, distincția fundamentală rezidă în calitatea capitalului educațional și tehnologic deținut, în calitatea experienței/abilităților manageriale de care dispun aceștia, în varietatea capitalului relațional care poate fi accesat în scopul mobilizării resurselor financiare, informaționale sau al accesului la clienții instituționali-surse importante de profit. Un rol determinant îl au însă și percepția antreprenorilor referitoare la disponibilitatea și funcționalitatea creditelor și de percepția atributelor mediului de afaceri românesc: corupția și raritatea creditelor, înalta competiție pe piață, raritatea clienților fiind atribute percepute ca influențe negative asupra performanței economice.

Autoarea unui studiu recent⁵ constata că în condiții de *migrație secundară sau tertiară* (concepțe aparținând lui S. Dumitru), oamenii își schimbă comportamentul de consum și încep să investească, inițiind afaceri. Ipoteza autoarei este că *migrația conduce la acumularea de diferite tipuri de capital (cultural, economic, social) și, prin aceasta, conduce la dezvoltare și schimbare comunitară*.

Analiza dezvoltării activităților antreprenoriale *la nivel comunitar* încearcă să verifice ipoteza conform căreia migranții investesc banii câștigați în străinătate în activități producătoare de venit și care oferă noi locuri de muncă în sat. În câteva dintre interviurile realizate în comunități locale autoarea încearcă să verifice ipoteza sa conform căreia migranții investesc banii câștigați în străinătate în activități producătoare de venit și care oferă noi locuri de muncă în sat. Din cele câteva exemple de asemenea comportamente se exemplifică modul în care se materializează schimbarea comunitară, ca urmare a unor comportamente care, la nivel manifest, au consecințe numai pentru individ, dar care latent duc la redefinirea comunității ca urmare a migrației. Una dintre concluziile analizei este că față de amplificarea fenomenului migrației, statul ar trebui să-i încurajeze pe cei care revin să-și investească economiile într-un mediu sigur. Politicile economice ar trebui să orienteze banii câștigați de migrant în străinătate către investiții. Baza unor astfel de politici ar consta în asigurarea unei infrastructuri – drumuri, mijloace de comunicare, irigații, educație – și a unor servicii publice care să încurajeze investițiile. Sunt citați autorii unei lucrări apărute în 1999 în Marea Britanie⁶ conform căreia « *dacă politicile și investițiile publice încurajează producția locală, oferta se poate extinde și răspunde cererii de bunuri și servicii care este în creștere datorită banilor primiți din străinătate și, prin intermediul inițierii de afaceri, în timp se va ajunge și la mai multe locuri de muncă*».

Ipoteze privind manifestarea liberei inițiative în sistemul românesc actual

a) Distorsiuni ale pieței economice românești

Caracteristica esențială a tranziției românești de după evenimentul hotărâtor din 1989 este criza structurală și prelungită, care afectează nu doar economia națională, ci toate laturile existenței materiale și spirituale ale societății. Întreținerea și prelungirea stării de criză este datorată în mare parte distorsiunilor pieței românești actuale și caracterului hibrid al economiei românești. Astfel, dacă piața mărfurilor a cunoscut câteva progrese, piața salariilor în schimb este încă închisă și întreținută artificial. În același timp, proliferarea

¹ Studiul se înscrie în cadrul proiectului de cercetare Tinerii și activitatea economică, Proiect Prioritar PP12/11.12.2002, faza a IV-a.

² Max Weber, 1978(1922), *Economii și societate. An outline of interpretative sociology*, pag. 91

³ Max Weber, op. cit., pag. 85

⁴ Monica Ungureanu, 2004, *Antreprenoriatul în domeniul interfoniei, constelația capitalurilor individuale*

⁵ Ruxandra Ciobanu, Migrația internațională și schimbarea comunitară ca strategie de viață, *Sociologie Românească*, nr 2 / 2004

⁶ Massey, Douglas, S., Arango și alții, *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*, Oxford: Clarendon, 1999

corupției și a monopolurilor economice, sub oblăduirea CLIENTELISMULUI ADMINISTRATIV, sugrumă practic economia liberă. Întrucât îi lipsesc piesele fundamentale, „*aceasta nu poate funcționa și nu poate produce decât efecte de polarizare socială care îi sunt specifice, dar nu și performanțele economice de care s-a dovedit în stare*”⁷. Aceste disfuncționalități se datorează atât unor factori obiectivi (moștenirea unei economii energofage, fragilitatea instituțională și criza de autoritate specifice tranziției), cât și a unor factori predominant subiectivi: grupuri interesate în amânarea reformelor și prelungirea crizei. De aici rezultă imaginea generală a economiei românești și a mediului de afaceri insuficient stimulat, datorat prezenței unor factori precum⁸: cadru legislativ instabil cu legi fluctuante și sistem juridic greoi, sursă de nesiguranță în afaceri; birocrăție administrativă masivă, complicată și costisitoare; fiscalitate sufocantă, fiind una din cauzele principale ale falimentării firmelor; blocaje bancare; înflorirea fără precedent a corupției și a practicilor frauduloase la aproape toate nivelurile; lipsa de fermitate a statului în promovarea reformelor sănătoase pe criteriul eficienței etc.

b) Câteva ipoteze privind specificul întreprinzătorului economic autohton

Această situație delicată a economiei românești nu avea cum să nu se repercuteze negativ asupra întreprinzătorului român și asupra liberei inițiative în general. Un studiu comparativ internațional⁹ atestă două mari diferențe ale întreprinzătorului român față de omologul său vest-european:

i) În Europa de vest, întreprinzătorii se recrutează de regulă din familii cu veche tradiție în meșteșuguri sau în practica antreprenorială. Datorită faptului că în România, tradiția meșteșugăritului și a asociațiilor profesionale s-a întrerupt dramatic o dată cu regimul comunist, șansa unui meseriaș astăzi de a-și construi propria afacere este extrem de scăzută. Predomină în schimb întreprinzătorii cu studii superioare, dintre care, cei mai mulți sunt de vârstă medie și au avut în regimul comunist funcții de răspundere în marile întreprinderi de stat sau în aparatul birocratic-administrativ.

ii) În al doilea rând, se remarcă o diferență de atitudini, valori și așteptări din partea întreprinzătorilor occidentali pe de o parte și cei români pe de altă parte:

- mentalitatea ÎNTREPRINZĂTORILOR occidentalilor (î o) este aceea de asociere, pe câtă vreme ÎNTREPRINZĂTORII români (î. R) sunt individualiști;

- (î o) percep concurența ca pe ceva sănătos, în timp ce (î. R) o privesc ca pe un obstacol în calea dezvoltării lor, de unde rezultă și spiritul dezagregativ, conflictual ce predomină în țara noastră;

- (î o) sunt înclinați spre producție, având competențe manuale și tehnice superioare, în timp ce (î. R) au o vocație mai puternică spre comerț și activități speculative;

- (î o) preferă afacerile solide și de durată, în timp ce (î. R) se orientează mai degrabă spre activități economice pasagere, speculative, cu caracter aventurier;

- (î o) au o înclinație spre legalitate, în timp ce românii preferă afacerile la limita legii sau ilegale, creând inegalități de șansă între firmele care plătesc taxe și cele din zona economiei subterane, dintre firmele independente și cele „de stat”;

- (î o) sunt mai degrabă independenți față de tendința maximizatoare a statului, pe câtă vreme firmele românești sunt mai degrabă concepute să orbiteze în jurul companiilor de stat (practica „firmelor căpușă”), prin mijlocirea cărora patrimoniul de stat să se scurgă în mâinile particularilor;

- în fine, (î o) sunt înclinați spre relații impersonale, în timp ce (î. R) au dezvoltat un „capitalism clientelar”, în care primează interesele parohiale ale grupurilor de interese; reflexul economiei socialiste de clan¹⁰.

Diagnosticul mediului de afaceri românesc actual este grav: „*În România, la ora de față, avem de-a face cu o economie închisă a cărei funcționare este dependentă de alianța de interese dintre aparatul de stat și o categorie exclusivistă de patroni*”¹¹.

2. Obiectivele și metodologia cercetării

Concepută ca un studiu atât cantitativ, cât și calitativ, cu o metodologie în consecință - sondaj pe tinerii între 18 și 30 ani, reprezentativ la nivel național în prima etapă și continuată în faza actuală cu studii

⁷ Ilie Șerbănescu, *România sub tirania cifrelor mici!*, Editura Universal Dalsi, București, 2002

⁸ Aurelian Dochia, *Contributia noilor firme private la schimbarile structurale din economia romanească*, din lucrarea colectivă „*Tranziția economică în România, Trecurt, prezent și viitor*”, București, Banca Mondială & Centrul Roman de Politici Economice, 1999

⁹ M. Costariol, *The Development of the SME Sector in Romania 1991-1992*, CAN Veneto & Euro-In-Library, Veneția, 1993. Concluziile studiului se găsesc la Aurelian Dochia, op. cit.

¹⁰ Brândușa Palade, *Avatarurile economiei de clan*, Curentul, septembrie 1999

¹¹ M. Boari, *Economia închisă a capitalismului etatist*, Curentul, august 1999

complementare realizate la nivelul unor unități de viață socială și economică - cercetarea a avut drept scop general: *identificarea problemelor legate de participarea economică activă a tinerilor, cu accent pus pe fenomenul liberei inițiative în rândul tinerilor din România* (dimensiunile, cauzele și condițiile sociale ale fenomenului), pornind de la următoarele premise:

1. Tineretul constituie o autentică resursă socială, ce trebuie valorificată și dezvoltată prin politici sociale, economice și educaționale adecvate cerințelor lumii contemporane și, în principal, ale revoluției informaționale.

2. Libera inițiativă trebuie să devină o componentă fundamentală a sistemului socio-economic iar *raționalitatea instrumentală* să devină tipul definitoriu de comportament în activitățile economice și să contribuie la consolidarea unei clase medii veritabile, purtătoare autentică a culturii naționale și a idealurilor de progres social.

În studiul de față, corespunzător fazei a IV-a a contractului, pentru a aprofunda problemele concrete cu care se confruntă tinerii în viața cotidiană, am utilizat o *analiză calitativă*, bazată pe *interviuri individuale*, coroborată cu date statistice, relevante pentru tematica studiului. În acest sens, s-au realizat interviuri cu următoarele categorii sociale:

- lideri locali și persoane investite cu autoritate, bune cunoscătoare ale problematicii participării tinerilor la activitățile economice și sociale la nivel local;
- antreprenori și potențiali angajatori
- tineri implicați direct în activități antreprenoriale (patroni, asociați, manageri etc.);
- tineri care nu participă la acest tip de activități
- tineri aflați în căutarea unui loc de muncă.

Studiile sociologice pe problematica antreprenoriatului¹² abordează de regulă două niveluri de analiză a fenomenului antreprenorial:

- nivelul *macrosociologic*: contextul socio-economic, instituțional în care se desfășoară activitatea antreprenorială
- nivelul *microsociologic* în care sunt analizate motivațiile, mentalitățile și atributele psiho-sociale ale antreprenorilor

Studiile de comunitate încearcă să îmbine cele două niveluri de analiză, concentrându-se asupra relației dintre structura macronivel a societății și *patternurile* strategiilor de viață.

Obiective specifice

Unul dintre obiectivele specifice ale lucrării au constat în surprinderea celor mai importante probleme ridicate de manifestarea inițiativei economice în mediul rural, comparativ cu mediul urban.

Un alt obiectiv a vizat oportunitățile de angajare și de ocupare a unor locuri de muncă de către tineri.

Unitățile sociale supuse studiului au fost: *regiunea de dezvoltare București – Ilfov (pentru analiza oportunităților de ocupare și carierelor individuale ale tinerilor)*, *Municipiul Alba Iulia*, respectiv *comuna Aninoasa (Dâmbovița)* pentru analiza inițiativelor antreprenoriale.

3. Tendințe în evoluția pieței muncii

În perspectiva aderării la UE, piața forței de muncă din România va trebui să reflecte necesitățile unei economii de piață dinamice ca parte integrantă a Pieței Unice, să corespundă în special sub aspectele privind mobilitatea, adaptabilitatea și calificarea forței de muncă. Schimbările vor trebui să reflecte adaptarea la o piață a muncii flexibilă, răspunzând restructurării industriale și unei viitoare economii bazate pe cunoaștere precum și la schimbările demografice.

Tendința demografică generală în România, datorită sporului natural negativ cât și soldului negativ al migrației externe, este *de scădere*, pornind de la începutul anilor 90 și continuându-se până spre anii 2020. În 2001 rata de activitate a populației masculine de 74,6 % a fost cu două procente mai scăzută decât în 1994 și mult mai scăzută decât media UE de 78,1%. Rata de activitate a populației feminine a scăzut de la 63,1% la 62,4% în aceeași perioadă rămânând totuși peste media UE în 2001 (60,2%)¹³. Scăderea participării a afectat mai puternic în special grupa *de vârstă tânără*, a cărei rată de activitate a scăzut de la aprox. 49% la 41% între 94 și 2001. O caracteristică a participării în România este rata ridicată de activitate a populației cuprinsă în

¹² Patricia H. Thorton, 1999, *The Sociology Entrepreneurship*

¹³ Datele statistice prezentate în continuare provin din documentul **Evaluarea comună a priorităților de ocupare a forței de muncă în România**, aprobat în comun de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale din România și Comisarul European pentru Ocupare și Afaceri Sociale la 28 octombrie 2002

grupa de vârstă 65 de ani și peste. Participarea acestei grupe de varstă prezintă diferențe față de tendința generală, rata de activitate crescând de la 31% la 37,5% între 1994 și 2001. Fenomenul este explicabil prin locul pe care îl are agricultura în economia românească.

Nivelul educațional mediu al întregii forțe de muncă are o tendință de creștere începând cu mijlocul anilor 90, dar a rămas scăzut în comparație cu standardele UE. Pentru viitorul imediat cât și pe termen mediu, se apreciază că actualele calificări deținute de mulți lucrători nu vor corespunde cerințelor noilor locuri de muncă. Se constată că rata de participare a tinerilor în sistemul educațional este mai scăzută pentru nivelul superior (în comparație cu standardele europene) și că există o bună parte a acestora care nu își continuă educația după terminarea învățământului obligatoriu. Rata de participare la învățământul secundar se află în scădere. Rezultatele recente ale examenului de capacitate au pus în evidență continuarea tendinței de deteriorare a calității educației școlare.

Ocuparea pe sectoare

Încă de la începutul tranziției, pierderile de locuri de muncă s-au concentrat în industrie și mai puțin în servicii. Ocuparea în industrie a fost într-o continuă scădere de la începutul anilor 90, iar ocuparea în servicii a manifestat o tendință destul de neregulată, cu perioade succesive de creștere și declin; acest sector, după o creștere spectaculoasă până în '91 a înregistrat o scădere până în 2000.

Deteriorarea situației economice generale a determinat un flux către zonele rurale și către agricultura de subsistență. Agricultura a jucat un rol de tampon, prin absorbirea pierderilor de locuri de muncă. Conform informațiilor disponibile, între 1995 și 2000, aproape în toate subramurile industriale rata netă de generare de noi locuri de muncă a fost negativă. În servicii, principalii furnizori de locuri de muncă au fost comerțul cu amănuntul, en-gross-istii și alte activități de afaceri în industrie, fabricile de confecții și tricotaje, industria pielăriei și încălțămintei precum și extracția de gaze și petrol.

Procesul de generare de noi locuri de muncă a avut loc în principal în sectorul IMM. Creșterea cu 700 000 a numărului de locuri de muncă în acest sector în perioada 1995 – 2001, nu a putut compensa pierderile de locuri de muncă din celelalte sectoare.

Proгноza dezvoltării anumitor sectoare trebuie să țină seama de evoluțiile specifice de viitor, în funcție de diversitatea factorilor conjuncturali. Simpla extrapolare a cererii menifestate într-o perioadă anterioară nu asigură fundamentarea unor așteptări pentru viitor. Oficiali din *Ministerul Intreprinderilor Mici și Mijlocii* citați de Ziarul Financiar (16 mai 2003) au apreciat, de exemplu, că operațiunile desfășurate în sistem *lohn* în România vor dispărea în următorii cinci-zece ani și vor fi transferate către piețele asiatice, întrucât, prin aderarea României la Uniunea Europeană, veniturile salariale vor trebui să crească iar avantajul unor salarii mici nu va mai opera pe piața forței de muncă din România. Această evoluție posibilă (probabilă) va afecta cererea de locuri de muncă din industriile textilă și de încălțămintei.

REGIUNEA BUCUREȘTI – ILFOV: SPECIFICUL ZONAL

Personalul unităților active din industrie, construcții, comerț și alte servicii pe activități în perioada 1999 - 2001*, pe regiunea 8 (bucurești + ilfov)

Tabelul 1

Nr. crt.	Activități CAEN	1999	%	2000	%	2001	%
1.	Industrie extractivă -	2147	0,3	2082	0,3	1725	0,2
2.	Industrie prelucrătoare -	272172	34,0	262772	32,5	238358	31,4
3.	Energie electrică, termică, gaze, apă	23981	3,0	30018	3,7	24133	3,2
4.	Construcții -	89782	11,0	83433	10,3	76053	10,0
5.	Comerț cu ridicata, amănuntul, reparații și întreținere autovehicule, bunuri personale și casnice -	200224	25,1	199782	24,7	192777	25,4
6.	Hoteluri și restaurante	19970	2,4	14274	1,8	21856	2,9
7.	Transport și depozitare	51002	6,4	54131	6,9	51310	6,8
8.	Poștă și telecomunicații	22859	2,9	24682	3,0	23690	3,1
9.	Tranzacții imobiliare, întreținere, activități de prestări servicii, în special întreprinderilor	78841	9,9	100542	12,4	95393	12,4
10.	Alte activități de servicii colective	40418	4,9	35471	4,4	33239	4,4
11.	Total regiune	801459	100	809187	100	758534	100

* Sursa: Anuar Statistic România 2000 – 2002 – Institutul Național de Statistică

1. În majoritatea ramurilor numărul persoanelor ocupate cunoaște o reducere (pusă mai curând pe seama pierderilor naturale fără a se asigura o înlocuire a forței de muncă) (industria extractivă, industria prelucrătoare, construcții, comerț cu ridicata, alte activități de servicii colective).

- unitățile din ramura transporturilor și depozitării sunt în stagnare;

- unitățile din ramurile energiei electrice, hoteluri și restaurante, poștă și telecomunicații, tranzacții imobiliare și prestări servicii beneficiază de creșteri ale personalului.

2. Mutațiile reale ce apar sunt considerate în ramurile în care reducerile sau creșterile de personal afectează și ponderea populației ocupate pe ramura respectivă. Este vorba de:

- industria prelucrătoare (scădere pondere de la 34% la 31,4%);

- construcții (scădere pondere de la 11% la 10%);

- hoteluri și restaurante (creștere pondere de la 2,4% la 2,9%);

- tranzacții imobiliare (creștere pondere de la 9,9% la 12,6%);

- transporturi și depozitare (creștere pondere de la 6,4% la 6,8%);

- energie electrică (creștere pondere de la 3% la 3,2%).

Situația absolvenților din Regiunea București Ilfov

• În ultimii 3 ani, numărul absolvenților de liceu pe total țară a scăzut cu cca. 8% anual (de la 174 060 în anul școlar 1999 – 2000 la 147 650 în anul școlar 2001 - 2002) – *Tabelul 2*.

• Același trend îl urmează și numărul absolvenților de liceu pe regiunea 8 (reducere cu cca. 6%).

• O problemă o reprezintă scăderea drastică a numărului de absolvenți în județul Ilfov – de la 1 437 în anul școlar 1999 – 2000 la 1 111 în anul școlar 2001 – 2002, în condițiile în care atât numărul cât și ponderea acestor absolvenți pe total regiune este și așa foarte redusă: din total absolvenți (în fiecare din cei 3 ani) 94% sunt din București și 6% din județul Ilfov. Se poate vorbi de o contribuție redusă a acestei zone la formarea profesională a populației.

• Din totalul absolvenților din Regiunea 8, majoritatea (aproximativ 98%) sunt absolvenți de instituții publice, foarte puțini sunt absolvenți de învățământ privat (1%) și nesemnificativi cei din învățământul cooperatist (0,2%); responsabilitatea formării profesionale revine sectorului public, mai ales că în fiecare an, ponderea foarte mică a absolvenților din învățământul privat se reduce pe seama creșterii ponderii absolvenților din învățământul **public**.

• Ca formă de învățământ, predominant este învățământul de zi (80% în ultimii 3 ani) - *Tabel nr. 3*

• Ca tendință se observă o reducere a numărului de absolvenți din această categorie pe seama formei de învățământ **seral**

Numărul absolvenților din învățământul liceal pe Regiunea 8 (București - Ilfov), pe forme de proprietate în ultimii 3 ani

Tabelul 2

An școlar	1999 – 2000		2000 – 2001		2001 - 2002	
Total regiune	22411		21057		20046	
București	20974	93,6 %	19730	93,7 %	18935	94,5 %
Ilfov	1437	6,4 %	1327	6,3 %	1111	5,5 %
Total țară	174060		161106		147650	

Numărul absolvenților de liceu pe Regiunea 8 (București - Ilfov) pe forma de învățământ în ultimii 3 ani

Tabelul 3

An școlar	1999 – 2000	2000 – 2001	2001 - 2002
Total regiune	22411	21057	20046
1. Învățământ de zi	18194 - 81,2 %	16905 - 80,3 %	15858 - 79,1 %
2. Învățământ seral	2930 - 13,1 %	2690 - 12,8 %	3107 - 15,5 %
3. Frecvență redusă	1287 - 5,7 %	1462 - 6,9 %	1081 - 5,4 %

• Cererea de învățământ în ultimii 3 ani, în București, măsurată prin populația școlară are forme de manifestare diferite în funcție și de nivelul de școlarizare.*

1. În învățământul liceal există o tendință de reducere a numărului de absolvenți:

* Sursa: Direcția Generală de Statistică Regională București; adresa nr. 719/15.05.2003

An școlar	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Număr absolvenți	20974	19730	18935

2. În învățământul de ucenici asistăm la o **creștere spectaculoasă** a numărului de absolvenți (practic în ultimii 2 ani numărul lor se triplează: este de fapt efectul cererii de formare pentru acest segment de învățământ mai ușor de implementat la nevoile pieței forței de muncă)

An școlar	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Număr absolvenți	371	1073	1234

3. Segmentele de învățământ cu o tendință relativ constantă sunt reprezentate de învățământul postliceal și cel de maiștri.

An școlar	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Număr absolvenți școli postliceale	3193	2956	3095
Număr absolvenți școli de maiștri	255	242	258

- Învățământul superior cunoaște și el o evoluție, mai accentuată la cel particular comparativ cu cel public și aceasta în principal datorită eliminării restricțiilor existente în perioada antedecembristă.

An școlar	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Total absolvenți învățământ superior public	14708	15404	17713
Total absolvenți învățământ superior particular	9057	10613	12082

Problemele care apar în formarea profesională identificate ca tendințe prin analiza numărului de absolvenți pe Municipiul București în ultimii 3 ani, pe profile de învățământ arată faptul că sistemul de învățământ se **adaptează lent** nevoilor pieței forței de muncă.

- din cele 13 profiluri ale învățământului liceal, 3 dețin majoritatea (95%):
  - învățământul teoretic;
  - învățământul tehnic;
  - învățământul economic.
- În învățământul profesional (peste $\frac{3}{4}$ absolvenți) sunt din profilul industrial; o creștere anuală cunoscând și în profilul comercial.
- în învățământul superior cca. 80% dintre absolvenți sunt din cele 3 profiluri:
  - învățământul teoretic;
  - învățământul tehnic;
  - învățământul economic.

Observându-se și o reducere anuală a numărului și ponderii absolvenților din învățământul superior medical și juridic.

Tabelul 4

An școlar	1999 – 2000		2000 – 2001		2001 - 2002	
Total absolvenți de învățământ superior pe profile:	14708		15404		17713	
Tehnic	4299	29,2	4664	30,3	5644	31,9
Universitar	3353	22,8	3725	24,2	4320	24,5
Artistic	723	4,9	846	5,5	889	5,0
Economic	3667	24,9	3625	23,5	4631	26,1
Medico-farmaceutic	1328	9,0	1353	8,8	1193	6,7
Juridic	1338	9,1	1191	7,7	1036	5,8

Cererea de învățământ pe județul Ilfov*, măsurată prin numărul și ponderea absolvenților în ultimii 3 ani arată că asistăm la o reducere a numărului de absolvenți (de la 1967 în anul școlar 1999/2000 la 1669 în anul școlar 2001/2002).

* Sursa: Institutul Național de Statistică – Direcția Jud. Ilfov, nr. 407/20.05.2003

Deși aportul liceului este majoritar la formarea tinerilor se observă o reducere a numărului și ponderii absolvenților de liceu pe parcursul celor 3 ani, concomitent cu o creștere semnificativă a numărului și a ponderii absolvenților școlilor de ucenici.

Pe structura învățământului liceal, profilele dominante sunt: agricol, teoretic și tehnic.

Tabelul 5

An școlar	1999 – 2000		2000 – 2001		2001 - 2002	
Denumire profil	1437		1327		1111	
Profil teoretic	222	15,4	236	17,9	227	20,4
Profil tehnic	184	12,8	147	11,1	343	30,0
Profil agricol	529	36,8	591	44,5	222	20,0
Profil silvic	96	6,7	94	7,0	91	8,2
Profil economic	152	10,6	124	9,3	127	11,4
Profil administrativ	21	1,5	15	1,1	-	-
Profil veterinar	46	3,2	40	3,0	36	3,2
Profil teologic	146	10,2	56	4,2	40	3,6
Profil special pentru deficienți	41	2,8	24	1,8	25	2,3

Și aici se observă o reducere a contribuției domeniului agricol la formarea absolvenților și o creștere a aportului celui tehnic.

Același profil (industrial) este dominant și la învățământul de ucenici.

Tabelul 6

An școlar	1999 – 2000		2000 – 2001		2001 - 2002	
Total profil	103		135		185	
Industrial	60	58,3	97	71,8	108	58,4
Mică industrie	22	21,4	38	28,2	64	34,6
Prestație pentru populație	21	20,3	-	-	13	7,0

Profilul agricol, ca formă de specializare existentă în cadrul școlilor postliceale dispare pe parcursul celor 3 ani.

Tabelul 7

An școlar	1999 – 2000	2000 – 2001	2001 - 2002
Absolvenți școli postliceale / profil	83	79	59
Agricol	10	-	-
Silvic	73	48	59
Prestație pentru populație	-	31	-

4. Dinamica ocupării tinerilor

În ultimii 3 ani, participarea tinerilor la activitățile economice a prezentat caracteristici de vulnerabilitate și de marginalizare; statutul ocupațional și-l împart între salariat și lucrător familial neremunerat, amândouă având caracteristici de vulnerabilitate sub aspect ocupațional; preocupările pentru dezvoltarea activităților de antreprenariat fiind fie inexistente, fie ineficiente.

Vârsta tânără este specifică unei mai ridicate mobilități ocupaționale : Pe parcursul anilor 1999, 2000, 2001, 504 379 de tineri ocupați cu vârste cuprinse între 15-24 ani și 800.142 de tineri ocupați cu vârste cuprinse între 25-34 ani și-au schimbat ocupațiile (tabel 1).

Ritmul mediu anual de modificare a ocupației a fost de 20% la prima grupă de vârstă și de 15% la a doua grupă. Dacă la grupa de vârstă 15-24 de ani evoluția este negativă, fiind generată de pierderile din anumite grupe de ocupații și într-un fel firesc având în vedere faptul că între acești ani (15-24) tinerii sunt în proces de formare profesională, la cea de-a doua grupă de vârstă (25-34 ani) evoluția pozitivă este determinată în mare parte de alimentarea "altor categorii de ocupații inclusiv muncitori necalificați" și a "agriculturilor" (tabel 2).

Ponderea mare a tinerilor (și alimentarea continuă) ce exercită profesii considerate "altele" indică un deficit legislativ (meserii exercitate pe piața muncii dar neincluse în nomenclatorul de profesii). Acest aspect

poate favoriza ocupațiile temporare, munca la negru, formarea unei piețe a muncii subterane întreținută de populația tânără etc.

În același timp, pierderile la anumite grupe unde prezența tinerilor era foarte mică sau nesemnificativă “membri ai corpului legislativ și ai executivului; funcționari superiori; funcționari administrativi; meșteșugari și lucrători calificați” conturează fenomenul pierderii de competențe și calificări, în final o irosire a stocului format/calificat al populației tinere.

În ultimii trei ani 1999-2001, 169.123 tineri ocupați cu vârste cuprinse între 15-24 ani și 244.596 tineri ocupați cu vârste cuprinse între 25-34 ani și-au schimbat statutul profesional.

Restructurările din economie au fost resimțite mai acut la prima grupă de vârstă, mult mai dinamică decât a doua. În condițiile în care tinerii la ambele categorii de vârstă își împart statutul între salariat și lucrător familial neremunerat, evoluția populației ocupate pe grupe de ocupații a fost:

a) una negativă pentru tinerii 15-24 ani (-81 725) realizată pe baza reducerilor din categoriile salariat, lucrător pe cont propriu, lucrător familial neremunerat (tabel 3);

b) una pozitivă pentru tinerii 25-34 ani (+227 098) realizată pe seama creșterii substanțiale a numărului tinerilor ce ocupă statutul de salariat, lucrător pe cont propriu, lucrător familial neremunerat; sunt alimentate cu precădere aceleași statute caracterizate ca vulnerabile și precare ocupațional (tabel 4).

Ritmul mediu anual de trecere dintr-un domeniu de activitate în altul (9% la grupa de vârstă 15-24 ani, 20% la grupa de vârstă 25-34 ani) întrețin slaba diviziune a muncii, fenomenul agrarizării și “monopolizarea” celor trei ramuri principale în care sunt ocupați tinerii.

Evoluția populației 15-24 ani a fost în ultimii trei ani negativă pe baza reducerilor din majoritatea ramurilor; în medie 41.858 persoane. Evoluția populației 25-34 ani a fost în ultimii trei ani pozitivă; creșteri medii anuale de 327.921 persoane, dar prin alimentarea unor domenii deja “saturate”. Toate acestea conduc la o pierdere a stocului de calificare a tinerilor prin neutilizare diversificată a potențialului său.

Europa largită va număra 75 de milioane de tineri cu vârste cuprinse între 15 și 25 de ani. Indiferent de eterogenitatea lor (în termenii accesului la piața muncii, ai educației, vieții familiale, venitului, etc), tinerii își revendică statutul de cetățeni, din care decurg drepturile și obligațiile lor. Investiția în tineret înseamnă să investești în ceea ce constituie bogăția societăților noastre, de astăzi și de mâine. Este vorba despre una dintre cheile care asigură realizarea cu succes a obiectivului politic definit de Consiliul European la Lisabona: transformarea Europei într-o “economie bazată pe cunoaștere, cea mai competitivă și mai dinamică din lume”.

Locurile de muncă reprezintă un element cheie atunci când e vorba despre integrarea tinerilor în societate, despre dobândirea independenței economice și despre realizarea aspirațiilor individuale. Favorizarea accesului tinerilor la piața muncii contribuie la stabilitatea socială, considerată de baza pentru creșterea economică și bunăstare. Câteodată, șomajul este chiar socotit ca o încălcare a drepturilor fundamentale ale tinerilor.

Tinerii sunt dispuși să muncească, dar le este din ce în ce mai greu să găsească un loc de muncă bun. Ei știu că propria lor capacitate de inserție profesională, și astfel șansele lor pe piața muncii, cresc odată cu nivelul de educație și de competențe. Participarea impune din partea tinerilor să dobândească anumite competențe sau să și le îmbunătățească pe cele existente. Este vorba de un proces gradual de ucenicie.

Elemente ale tranziției tinerilor din Regiunea București Ilfov

Problemele șomajului la tineri fac obiectul a numeroase programe de orientare către reducerea riscurilor legate de tranziție. Nereușita multora dintre aceste programe este explicabilă și prin înțelegerea îngustă a conceptului de integrare socială a tinerilor, în termeni stricți de integrare pe piața muncii, neînțelegerea biografiilor individuale dintr-o perspectivă comprehensivă care să țină seama de experiențele, nevoile și aspirațiile tinerilor beneficiari.

Fundamentele teoretice ale noului tip de abordare – cerută de condițiile specifice în prezent și în perspectivă – sunt legate de concepte noi cum ar fi cel al *de-standardizării* în tranziția tinerilor.

De-standardizarea tranziției.

În societățile moderne, tranziția tinerilor către statutul de adult în general și către intrarea pe piața muncii în particular și-a pierdut natura lineară. Dacă în urmă cu câteva decenii, biografiile standard ale indivizilor erau puternic previzibile, în prezent se caracterizează prin oscilații sus-jos sau dute-vino. Noile biografii, în societățile moderne sunt tot mai puternic afectate de alegere și risc. Oamenii în general și tinerii în particular sunt tot mai obligați să aleagă și să planifice propria lor viață.

Acum oamenii trebuie să ia diferite decizii în favoarea sau împotriva anumitor traiectorii de educație sau de formare, slujbe mai mult sau mai puțin flexibile oferite, părăsirea propriului domiciliu în căutarea realizării profesionale etc.

5. Tinerii și piața muncii în Regiunea București - Ilfov

Cercetarea și-a propus determinarea direcțiilor de orientare vocațională, în funcție de disfuncționalitățile ivite pe traseul de la școală la piața muncii. Cercetarea a fost realizată pe zona București și Ilfov s-a adresat unor tineri ce au terminat școala în ultimii 2 ani și care practic / au practicat o meserie sau se află în căutarea unui loc de muncă. Acești tineri au parcurs deja primii pași în tranziția de la școală la muncă, au început să-și construiască propria carieră profesională.

Instrumentul de cercetare utilizat a fost un chestionar cu următoarele dimensiuni:

- traiectoria individuală a tinerilor;
- strategia adoptată pentru obținerea unui loc de muncă;
- modul în care tinerii percep că au fost pregătiți prin formele de învățământ pe care le-au absolvit;
- existența/inexistența proiectelor de viață ale tinerilor;
- opinii privind conținutul și rolul orientării profesionale.

Din investigațiile calitative realizate rezulta ca tinerii consideră că munca este un mijloc de a câștiga un venit necesar atât pentru a le asigura traiul zilnic cât și pentru satisfacerea unor nevoi superioare (prestigiu de sine). Unii dintre ei consideră că nu întotdeauna cineva poate prin muncă să obțină ceea ce își dorește, mai important pentru succesul în carieră fiind oportunitățile care apar. Factorii care asigură succesul sunt pe de o parte suportul moral și financiar oferit de persoane sau instituții (familie, școală, ONG-uri) și pe de altă parte încrederea în propriile forțe, cunoașterea propriilor interese și obiective.

Cu excepția elevilor și studenților, toți ceilalți tineri intervievați au experimentat șomajul pentru o perioadă între 3 și 9 luni, considerând ajutorul social insuficient. După părerea lor, percepția societății față de șomeri este în general una negativă iar experiența șomajului una degradantă.

Majoritatea subiecților apreciază necesar sprijinul organizațiilor de tineret în găsirea unui loc de muncă prin oferirea informațiilor necesare legate de piața muncii.

O caracteristică a tinerilor din categoria "trendsetters" este faptul că ei consideră ca necesar suportul familiei, în special cel moral, dar doresc să devină total independenți din punct de vedere financiar.

Subiecții consideră că oportunitățile de angajare sunt diferențiate în funcție de sex "am fost cu prietena mea, pe ea a angajat-o, pe mine nu"; "fetele au mai multe avantaje, se pot angaja mult mai repede. La băieți este mai dificil"; "într-adevăr, nu m-a ajutat școala profesională foarte mult. Asta a însemnat că m-am dus la școală, am umblat, și mi-a dat o diplomă. Din păcate școala nu m-a putut învăța meserie pentru că nu a avut dotarea necesară pentru ca să pot să progrez în meserie".

Majoritatea respondenților consideră că societatea (statul) este responsabilă în proporție de 80% de existența șomajului.

Pe parcursul traiectoriei educaționale și profesionale, tinerii au întâmpinat o serie de obstacole. Cu toții consideră școala ca un factor de succes dar apreciază că învățământul formal nu oferă informațiile necesare accesului pe piața muncii. O pregătire neorespunzătoare conduce la întâmpinarea unor dificultăți în obținerea unui loc de muncă bun: "într-adevăr, nu m-a ajutat școala profesională foarte mult. Asta a însemnat că m-am dus la școală, am umblat, și mi-a dat o diplomă. Din păcate școala nu m-a putut învăța meserie pentru că nu a avut dotarea necesară pentru ca să pot să progrez în meserie". Ei sugerează ca soluție în rezolvarea acestei probleme sistemul repartițiilor.

Un alt obstacol menționat de către tineri este cel legat de cerințele privind experiența în muncă precum și lipsa de seriozitate din partea angajaților: "Majoritatea studenților ajung în șomaj pentru că li se cere experiență"; "... patronii încearcă să-ți ofere cele mai mici salarii, și dacă te angajezi nu te angajează cu carte de muncă".

Tinerii reclamă lipsa informațiilor legate de piața muncii. Pentru toți respondenții informația înseamnă șansă.

În funcție de aceste modele, s-au putut detașa anumite aspecte legate de muncă:

- Tinerii din primul model de traiectorie sunt dispuși și chiar au acceptat locuri de muncă sub pregătirea lor (necalificate, chiar slujbe ocazionale).

- Tinerii din al doilea model sunt mai puțin adaptați pieței muncii, au început procesul de căutare a unui loc de muncă mai târziu iar acest aspect nu l-a împiedicat să găsească un loc de muncă.

- Tinerii din al treilea model au căutat să obțină un loc de muncă conform calificării, ținând cont de aspecte legate de program și de remunerație.

Traectoria individuală

Traectoria individuală a unui tânăr reprezintă rezultatul unor etape pe care acesta le parcurge de la accesarea unui loc de muncă până la situația în care se află la momentul analizei.

Aceste traiectorii individuale au 3 segmente:

1. etapa inițială (momentul când tânărul accesează un loc de muncă);
2. etapa intermediară (ce face tânărul pe piața muncii);
3. etapa finală (starea în care se află tânărul la data analizei).

Etapa inițială

În funcție de momentul când tânărul intră pe piața muncii situațiile identificate au fost:

- a. de independență: tineri ce și-au luat soarta în mâini, cei care s-au angajat încă din perioada școlii (13 cazuri);
- b. situații liniare: tineri care s-au angajat imediat după ce au terminat o formă de învățământ (6 cazuri);
- c. situații vulnerabile: tineri ce au reușit să se angajeze după o perioadă de la terminarea școlii, perioadă cuprinsă între 1 lună și 12 luni (22 cazuri);
- d. situații de eșec de integrare pe piața muncii: tineri ce au încercat să se angajeze dar nu au reușit; nu au avut și nu au loc de muncă (7 cazuri).

Etapa intermediară arată că tânărul poate avea pe piața muncii:

- a. un comportament static (a avut/are un singur loc de muncă);
- b. un comportament dinamic (mobil pe piața muncii), a avut 2-3 locuri de muncă;
- c. un comportament de eșec de integrare pe piața muncii (nu a avut nici un loc de muncă deși a încercat să se angajeze).

Etapa finală arată că în funcție de statutul pe care îl au la momentul analizei tinerii pot prezenta:

- a. un comportament ocupațional static (au aceeași ocupație cu care au intrat pe piața muncii);
- b. un comportament ocupațional mobil (au alte ocupații sau alt statut);
- c. un comportament de eșec (au statut de șomeri).

Rolul centrelor de informare privind cariera devine deosebit de important prin modelarea comportamentală a tinerilor pentru adoptarea unor strategii variate și active de căutare, aflare a unui loc de muncă.

De remarcat că tinerii sunt orientați spre utilizarea capitalului social ca sursă de obținere a unui loc de muncă. **Orientarea profesională trebuie să pună accent pe valorizarea capitalului social: recomandarea devine o pârgie în condițiile în care tânărul nu o discreditează.**

a. proiectele de viață ale tinerilor

În legătură cu acest aspect, se poate spune că majoritatea tinerilor nu au clar stabilit un proiect de viață.

- numai despre 12 din 48 se poate spune că au un proiect de viață (doresc să se califice în alt domeniu pentru a dobândi mobilitate pe piața muncii; doresc dobândirea unor specializări suplimentare pentru a reuși mai bine la un loc de muncă și își cunosc competențele);

- 8 din 48 au proiecte de viață vag conturate (fie doresc specializare suplimentară dar nu doresc calificări pentru alt domeniu, fie doresc calificări pentru alt domeniu dar nu doresc specializări suplimentare);

- 16 din 48 au proiecte de viață limitate (proiectele lor de viață sunt legate de urmarea unei forme de învățământ superioare celei absolvite);

- 2 din 48 sunt rigizi, nu au nici un proiect de viață.

Prin orientarea profesională tinerii trebuie învățați să-și construiască un proiect de viață în funcție de competențe și de cerințele pieței forței de muncă.

b. opinii privind orientarea pentru carieră

Tinerii au opinii limitate privind acest aspect.

- aproape toți recunosc utilitatea funcționării unor centre de informare și consultanță pentru tinerii ce vor să-și găsească un loc de muncă (numai 1 din 48 consideră inutilă existența unor astfel de centre);

- foarte puțin cunosc rolul și identifică atribuțiile acestor centre (3 din 48): orientarea pentru carieră în funcție de capacități intelectuale, abilități personale, competențe profesionale;

- majoritatea, fie că nu știu care ar fi genul de informații și consultanță pe care le-ar putea obține de la astfel de centre, fie văd rolul acestora foarte limitat (furnizarea informațiilor despre locurile de muncă vacante și posibilități de angajare).

Și toate acestea, în condițiile în care cei mai mulți declară faptul că formarea profesională dobândită în școală este inadecvată cerințelor pieței muncii.

În construirea unei strategii de orientare vocațională trebuie pornit cu explicitarea rolului și tipurilor de informații pe care astfel de centre le pot furniza tinerilor. În anexă sunt prezentate cazurile analizate, pe tipurile de traiectorii precum și cele 48 de situații întâlnite.

6. Concluzii

- Majoritatea percep formarea profesională dobândită în școală ca deficitară sau parțial adecvată cerințelor pieței muncii.
- Foarte puțin doresc însă dobândirea unor competențe suplimentare, care să-i ajute să facă față cerințelor pieței muncii.
- Cei mai mulți nu-și cunosc competențele și abilitățile pentru a lucra în domenii corespunzător aptitudinilor sau de interes pentru angajatori.
- Foarte puțini au proiecte de viață; doresc calificări suplimentare pentru a avea mobilitate pe piața muncii sau specializări suplimentare pentru acces la un loc de muncă corespunzător aspirațiilor.
- În relație cu piața muncii au comportamente variate:
  - statici: au avut un singur loc de muncă;
  - mobili: au schimbat mai multe locuri de muncă, de cele mai multe ori schimbând și ocupația;
  - în situație de eșec de integrare: încă nu au avut acces la un loc de muncă.

Sistemul educațional

- Are o contribuție diminuată la formarea profesională a populației.
- Se adaptează lent la cerințele pieței muncii.
- Cererea de învățământ a scăzut, populația școlară este în reducere.
- Dinamica unor forme de învățământ:
  - Învățământ de ucenici: creșterea spectaculoasă a numărului de absolvenți;
  - Învățământ profesional: numărul de absolvenți relativ constant, centrat pe învățământul industrial;
  - Învățământ liceal: numărul de absolvenți în reducere, centrat în principal pe trei profile (teoretic, tehnic și economic), cu contribuție foarte redusă a sistemului de învățământ în județul Ilfov;
  - Învățământ superior: evoluție ascendentă a numărului de absolvenți, centrat pe învățământul universitar, tehnic și economic. Se înregistrează o reducere a învățământului juridic și medical.

Piața muncii - Opiniile angajatorilor

- Pun accent pe calitățile personale ale candidaților.
- Manifestă lipsa unei strategii coerente în domeniul resurselor umane.
- Acordă importanță recomandărilor personale în vederea angajării.
- Acordă importanță experienței.
- Reclamă lipsa anumitor calificări pe piața muncii și nevoia consilierii și orientării profesionale.

Necesitatea orientării profesionale realizată prin Centre Specializate care să asigure

- Îndrumarea persoanelor în fundamentarea deciziilor ce conduc la urmarea unei forme de învățământ, a unei forme de pregătire în vederea practicării unei meserii, a unei profesii.
- Informarea și consilierea pe trei paliere:
  - **Orientarea vocațională individuală:** diversitatea situațiilor în care se găsesc potențialii angajați și diversitatea problemelor cu care aceștia se confruntă necesită analiza fiecărui caz în parte, în funcție de traiectoria parcursă de individ și de comportamentul pe care acesta îl are (sau l-a avut) pe fiecare segment al traiectoriei individuale; Orientarea profesională trebuie să fie un proces continuu, pentru că „indiferent de unde și cum se pleacă în viață” problemele care apar pe parcurs sunt din cele mai diferite. Orientarea trebuie făcută către profesii care corespund competențelor și abilităților indivizilor, în vederea pregătirii lor flexibile pentru cerințele pieței muncii.

- **Legătura cu dinamica socio-economică a profesiilor:** pe piața muncii au apărut profesii noi, există profesii în regresie, profesii solicitate mai frecvent sau mai puțin de către angajatori; este necesară menționarea riscurilor și pregătirea pentru evitarea lor (calificări, recalificări, dobândirea de competențe suplimentare).
- **Construirea proiectelor de viață în funcție de vocația individuală și de cerințele pieței muncii,** susținută de un comportament și o strategie activă și variată de căutare și ocupare a unui loc de muncă.
- activitate susținută de explicitare a rolului și atribuțiilor unor astfel de centre specializate.
  - **Angajatorii resimt nevoia unei interfețe complexe și prietenoase care să realizeze legătura dintre parteneri (angajat - angajator);** nici unii nici alții nu sunt pregătiți pentru a comunica eficient unii cu alții, nu utilizează totdeauna același limbaj, nu împărtășesc, poate, aceleași valori.
  - Potențialii **angajați au puține cunoștințe privind rolul centrelor de informare, consultanță și orientare profesională;** foarte puțini le cunosc rolul și le identifică atribuțiile.